

УДК 330.341.1

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-270-3-95-98

ЗАЙЧЕНКО В. В.

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМА КРИТИЧНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ ДИСПРОПОРЦІЙ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ

Встановлено, що на сучасному етапі соціально-економічного розвитку України сформувалися критично надмірні диференціації в стані та розвитку інноваційної діяльності в регіонах країни, які не сприяють збалансованій державній політиці забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, зокрема її технологічної компоненти. Показано, що диспропорції продовжують нарощуватися, зокрема в таких аспектах, як обсяги виробництва та реалізації інноваційної продукції (у т.ч. в структурі загальних обсягів реалізації промислової продукції), кількість та частка інноваційно активних суб'єктів господарювання, у тому числі підприємств промисловості, чисельність створених і проваджених інновацій, нових технологій та сучасних технологічних процесів. Здійснено позиціонування регіонів України за часткою підприємств з технологічними інноваціями, темпами її зростання та часткою реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції. Зроблено висновки для державної політики в частині усунення регіональних диференціацій і забезпечення більш системного підходу до формування технологічної конкурентоспроможності економіки України.

Ключові слова: технологічна конкурентоспроможність, національна економіка, інноваційно-технологічна діяльність, регіональні диспропорції.

ZAYCHENKO V.

Dean of the Economics and Management Faculty Central Ukrainian National Technical University

FORMATION OF TECHNOLOGICAL COMPETITIVENESS OF THE ECONOMY OF UKRAINE: PROBLEM OF CRITICAL REGIONAL DISPROPORTION OF INNOVATION AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT

The article highlights the problem of the existence of critically acute imbalances of innovation and technological development of the regions of Ukraine. It is established that at the present stage of socio-economic development of Ukraine there were critically excessive differentiations in the state and development of innovation activity in the regions of the country that do not contribute to a balanced state policy ensuring the competitiveness of the national economy, in particular its technological component.

The purpose of the article is to carry out a comparative analysis of the state and trends of the development of innovation activity in the regions of Ukraine, to identify critical imbalances and differentiations, to substantiate the directions of the state policy of their elimination in order to create the preconditions for strengthening the technological competitiveness of the Ukrainian economy.

It is shown that disproportions will continue to grow, in particular in such aspects as the volumes of production and sales of innovative products (including in the structure of total volumes of sales of industrial products), the number and the share of innovative active business entities, including industrial enterprises, the number of created and implemented innovations, new technologies and modern technological processes. The positioning of the regions of Ukraine by the share of enterprises with technological innovations, the rates of its growth and the share of realized innovative products in the total volume of industrial products sold has been made.

Conclusions have been drawn for state policy in the part of elimination of regional differentiations and providing a more systematic approach to the formation of technological competitiveness of the Ukrainian economy.

Keywords: technological competitiveness, national economy, innovation and technological activity, regional disproportions.

Постановка задачі. Аналізування регіональних особливостей інноваційного розвитку має важливе значення, оскільки дозволяє говорити про рівномірність масштабів та рівня поширення діяльності зі створення і впровадження нововведень та передових технологій за областями країни як умови системно-збалансованого підходу до планування і реалізації державної політики в аналізованій; дає можливість ідентифікувати як переваги, так і недоліки інноваційно-технологічного розвитку за територіями країни; є інформаційною основою аналізування і узагальнення висновків щодо причин та чинників інтегрального індексу та функціонально-структурних складових технологічної конкурентоспроможності національної економіки; дозволяє реєструвати регіони за характеристиками інноваційно-технологічної діяльності, слугує інформаційно-аналітичним базисом економіко-математичного моделювання та прогнозування розвитку ситуації в аналізованій сфері, оцінювання ефективності та результативності державної політики і її бюджетно-ресурсного та іншого забезпечення.

На сьогодні з-поміж регіонів України намітилися надзвичайно істотні диференціації за ключовими характеристиками інноваційного розвитку. Це негативно, оскільки призводить до технологічного розвитку в одних областях та, навпаки, – технологічної деградації в інших, не сприяючи таким чином формування єдиної цілісної державної політики забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки України.

Аналіз досліджень та публікацій. Стратегічні засади державної політики інноваційно-технологічного розвитку та забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки досліджуються у працях В. Александрової [1], Т. Васильців [2], Р. Лупака [9], П. Єщенко [3], Б. Патона [6] та ін.

Взаємозв'язки інноваційного розвитку та технологічної конкурентоспроможності економіки достатньо добре опрацьовані у дослідженнях О. Кірдіної [4], М. Денисенка [5], Л. Федулової [7], О. Шнипко [8] та ін. Але, питання ідентифікації та усунення диспропорцій інноваційно-технологічного розвитку як однієї з системних перешкод забезпечення технологічної конкурентоспроможності національного господарства вивчені ще недостатньо.

Виділення невирішених частин. Незавершеними є результати досліджень, які стосуються результатів аналізу диференціацій, а також обґрунтування пропозицій щодо усунення диспропорцій інноваційно-технологічного розвитку в регіонах країни для зміцнення технологічної конкурентоспроможності її економіки.

Формулювання цілей. Метою статті є здійснення порівняльного аналізу стану та тенденцій розвитку інноваційної діяльності в регіонах України, виявлення критичних диспропорцій та диференціацій, обґрунтування напрямів державної політики їх усунення в цілях формування передумов для зміцнення технологічної конкурентоспроможності економіки України.

Виклад основного матеріалу. В Україні на поточному етапі її розвитку наявні доволі суттєвої нерівномірності інноваційно-технологічної діяльності (як однієї з ключових передумов забезпечення технологічної конкурентоспроможності) за регіонами України, що негативно в аспекті подальшої проєкції їх впливу на формування різного рівня технологічної конкурентоспроможності регіональних економік, а в підсумку – нарощування диспропорцій соціально-економічного розвитку територій. Підтвердженням цього слугують наступні дані.

Так, якщо в середньому в країні обсяги реалізації інноваційної продукції у 2017 р. становили 708,6 млн грн, то у Запорізькій області цей показник був у 5,7 рази більшим, у Донецькій області – у 4,7 рази більшим, у Харківській області – у 3,6 рази більшим, у м. Києві – у 2,3 рази більшим. (рис. 1). З іншої сторони, у 19 областях держави значення цього показника було нижчим, за середньо державне. Диференціація між регіоном з найбільшими обсягами реалізованої інноваційної продукції (Запорізька область) та найнижчими значення цього показника (Рівненська область) у 2017 р. склала у 434,3 рази. Очевидно, що такий стан справ не сприяє рівномірному розміщенню та якісному і ефективному використанню інноваційно-технологічного потенціалу вітчизняної економіки.

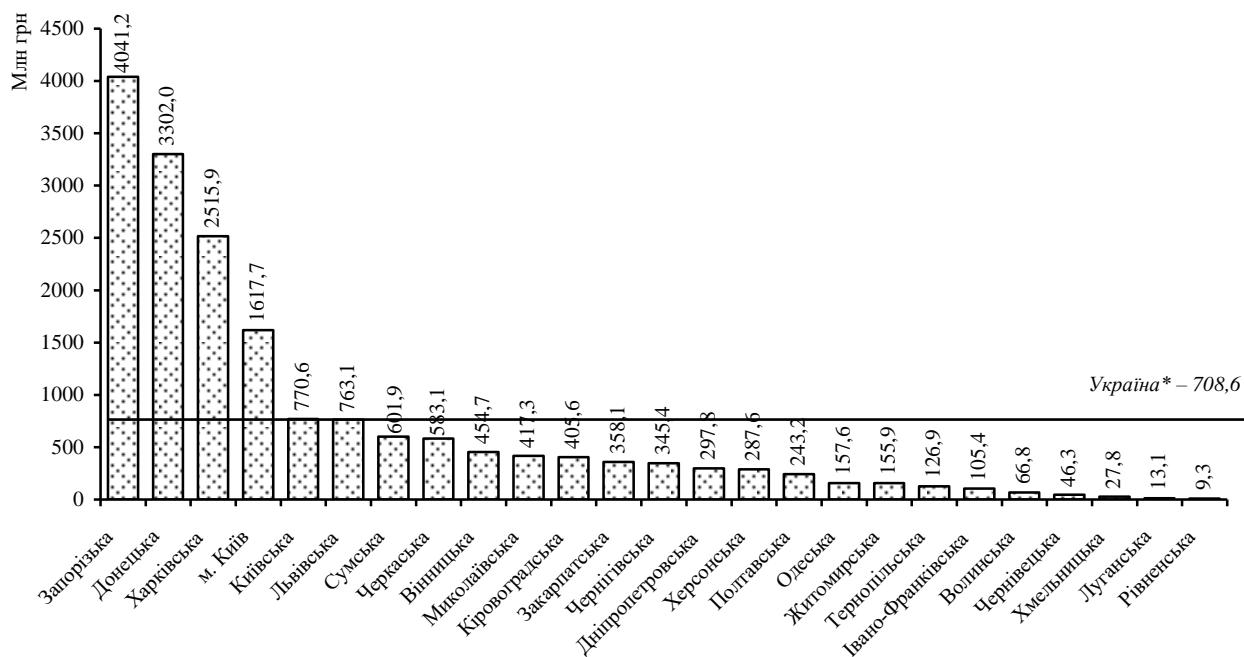

Рис. 1. Обсяги реалізованої інноваційної продукції за регіонами України у 2017 р. (за [6])

Суттєві диспропорції характерні й для показника чисельності підприємств з технологічними інноваціями за регіонами України (див. рис. 2). Якщо в м. Києві у 2017 р. таких налічувалося 769, то у Чернівецькій області лише 21 підприємство. В середньому в країні в розрахунку на 1 регіон кількість підприємств з технологічними інноваціями становила 131 од. Але, при цьому, лише в 7 регіонах значення цього показника було вищим. Диференціація найвищого та найнижчого значення показників у регіонах України становила понад 36 рази. Фактично, більша частина інноваційно-технологічного потенціалу країни – у вигляді підприємств з технологічними інноваціями – сконцентрована у м. Києві, Харківській, Дніпропетровській, Львівській, Одеській, Запорізькій, Київській, Полтавській та Рівненській областях. Очевидно, що цю особливість важливо враховувати при плануванні і реалізації виваженої державної регіональної інноваційно-технологічної політики.

негативно та призводить лише до погіршення рівня технологічної конкурентоспроможності економіки нашої держави. Майже втричі вищим було значення цього показника для країн ЄС – 14,3 % у 2017 р. Вищим було й значення цього показника у наших сусідів – Польщі (7,7 %), Російської Федерації (11,5 %), Словаччини (10,9 %), Угорщини (13,8 %), Румунії (9,0 %). За рівнем високотехнологічного експорту Україна може конкурувати лише з сусідніми Білоруссю та Молдовою, де відповідні показники у 2017 р. становили 3,8 % та 5,1 %.

Висновки і перспективи подальших розвідок. В підсумку аналізування регіональних особливостей інноваційно-технологічної діяльності ідентифіковано наявність істотних міжрегіональних диспропорцій та диференціацій (за кількістю підприємств з технологічними інноваціями та їх часткою в загальній чисельності підприємств та інноваційно активних підприємств, обсягами впровадження нових технологічних процесів, напрямками інноваційно-технологічної діяльності та рівнем її фінансування), що не сприяє збалансованості та системності державної політики забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки України.

Спостерігається нерівномірне використання потенціалу промислового розвитку та інноваційно-технологічної діяльності. У низці регіонів з більшою чисельністю промислових підприємств меншою є частка підприємств з технологічними інноваціями, меншою – частка ресурсоощадних технологій, чисельність придбаних та переданих нових технологій, підприємств, які займаються внутрішніми та зовнішніми НДР, придбавають зовнішні знання, займаються процесними інноваціями. Інтегральний індекс інновацій за регіонами України не в повній мірі відповідає рейтингуванню областей за внеском у ВВП, що свідчить, з одного боку, про низьку залежність інноваційної діяльності та економічного розвитку, а, з іншого, – про неузгодженість державної регіональної економічної та інноваційної політики.

Література

1. Александрова В. П. Пріоритети технологічного розвитку економіки України перехідного періоду / В. П. Александрова // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 3. – С. 70–85.
2. Васильців Т. Г. Priorities and Tools of the State Regional Policy of Import Substitution in the Market of Ukraine's Consumer Goods / Т. Г. Васильців, Р. Л. Лупак // Стратегічні пріоритети. – 2017. – № 3 (44). – С. 105–113.
3. Єщенко П. С. Економічне зростання без розвитку: причини і шляхи інноваційного перетворення економіки / П. С. Єщенко // Економіка України. – 2013. – № 10 (623). – С. 4–20.
4. Кірдіна О. Г. Обмеження та орієнтири техніко-технологічного розвитку України в умовах глобалізації / О. Г. Кірдіна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4, т. 1. – С. 179–184.
5. Денисенко М. П. Науково-технологічна безпека в умовах глобальної конкуренції / М. П. Денисенко // Вісник КНУТД. – 2011. – № 6. – С. 224–228.
6. Патон Б. Є. Інноваційний шлях розвитку економіки України / Б. Є. Патон // Вісник Національної академії наук України. – 2001. – № 2. – С. 11–15.
7. Федуллова Л. І. Тенденції розвитку інноваційної політики та її вплив на економічне зростання / Л. І. Федуллова // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 2. – С. 63–81.
8. Шніпко О. С. Міжнародна конкурентоспроможність країни: поняття, основні складові та джерела / О. С. Шніпко // Економіка і прогнозування. – 2002. – № 1. – С. 110–116.
9. Vasylytsiv T. Assessment of the level of penetration of import dependence in the context of the import substitution policy in Ukraine / T. Vasylytsiv, R. Lupak, Yu. Osadchuck // Економічний часопис-XXI. – 2017. – № 167 (9–10). – С. 13–17.
10. Механізми та функціонально-структурні інструменти забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах сучасних загроз економічній безпеці : монографія / за ред. Т. Г. Васильціва, Р. Л. Лупака. – Львів : вид-во ННВК «АТБ», 2019. – 552 с.

References

1. Aleksandrova V. P. Priorities of technological development of economy of Ukraine of transition period / V. P. Alexandrov // Economy and forecasting. – 2003. – № 3. – S. 70–85.
2. Vasylytsiv T. G. Priorities and Tools of the State Regional Policy of Import Substitution in the Market of Ukrainian Consumer Goods / T. G. Vasylytsiv, R. L. Lupak // Strategic Priorities. – 2017 – № 3 (44). – S. 105–113.
3. Yeshchenko P. S. Economic growth without development: causes and ways of innovation in the transformation of economy / PS Yeshchenko // Economy of Ukraine. – 2013 – № 10 (623). – S. 4–20.
4. Kirdina O. G. Restrictions and Landmarks of Techno–Technological Development of Ukraine in the Conditions of Globalization / O.G.Kirdina // Marketing and Management of Innovations. – 2011. – № 4. – T. 1. – S. 179–184.
5. Denisenko M. P. Scientific and technological safety in the conditions of global competition / M. P. Denisenko, S. V. Brus // Visnyk KNUVD. – 2011. – № 6. – S. 224–228.
6. Paton B. E. Innovative way of economic development of Ukraine / B. E. Paton // Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine. – 2001. – № 2. – S. 11–15.
7. Fedulova L. I. Trends in the development of innovation policy and its impact on economic growth / L. I. Fedulova // Economics and forecasting. – 2011. – № 2. – S. 63–81.
8. Shnipko O. S. International competitiveness of the country: concept, main components, and sources / O. S. Shnipko // Economy and Forecasting. – 2002. – № 1. – S. 110–116.
9. Vasylytsiv T. Evaluation of the level of penetration of import dependence in the context of the import substitution policy in Ukraine / T. Vasylytsiv, R. Lupak, Yu. Osadchuck // Economic Journal-XXI. – 2017 – № 167 (9-10). – S. 13–17.
10. Mechanisms and functional and structural tools for ensuring the competitiveness of the national economy in the context of modern threats to economic security: monograph / ed. T. G. Vasylytsiv, R. L. Lupak. Lviv: View of the NNVK «ATB», 2019. 552 p.

Рецензія/Peer review : 22.05.2019

Надрукована/Printed : 05.06.2019

Рецензент: д. е. н., професор, Васильців Т. Г.